

دو فصلنامه پژوهشنامه حقوق خصوصی عدالت

سال پنجم، شماره ۱۰، پائیز و زمستان ۱۳۹۷

تبیین ماهیت و چیستی بازار فارکس و بایسته‌های آن

در فقه و حقوق ایران

ابراهیم برابور^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۱۹

چکیده

بازار فارکس، بازاری جهانی است که به عنوان یکی از فعال‌ترین و کارآمدترین بازارهای اقتصادی بین‌المللی با در مبادله ارز به صورت فرابورس الکترونیکی قلمداد می‌گردد که معاملات را در بستر فضای مجازی از طریق تلفن یا شبکه اینترنتی هدایت و کنترل نموده و در سراسر جهان به صورت بین بانکی انجام می‌دهد. عمده بازیگران این بازار بانک‌های مرکزی، بانک‌های تجاری، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، شرکت‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی، صرافی‌ها، شرکت‌های کارگزاری و افراد معمول می‌باشند. بنابراین نقش و اهمیت آن در تجارت خارجی و کسب و کار بر کسی پوشیده نیست.

تبیین صحیح از ماهیت و چیستی بازار و موضوعات مهم آن در نوع قراردادها و نقش‌های معامله‌گران می‌تواند منشاء صدور فتاویٰ منطبق با واقع بوده و به نظر می‌رسد می‌توان با استناد به قواعد و ملاکات احکام شرعی بر صحت، اصل معاملات فارکس را بنابر ارتکازات عقلایی و رویکرد اسلام در احکام معاملات در قالب امضایی و بنابر اصل اولیه صحت معاملات که اکثر فقهای معاصر بدان معتقدند، صحیح دانست. تمهید قواعد و مقررات متقن، تأسیس شرکت کارگزاری مستقیم تحت نظر بانک مرکزی ایران، معرفی بروکرهای معتبر و رگوله، آموزش افراد مستعد در این بازار حرفه‌ای می‌تواند از جمله رئوس مهم در سازمان بورس باشد.

کلید واژگان: بازار فارکس، فارکس در ایران، ماهیت فارکس، راه کارهای فقهی فارکس، تبادل

ارز بین‌المللی

مقدمه

بازار فارکس^۱ تحت عناوین بازار مبادلات ارزی، FX یا بازار معامله ارز نیز شناخته می‌شود و یک بازار جهانی نامتمرکز برای تجارت ارزها است که در آن همه ارزهای جهان در برابر یکدیگر معامله می‌شوند و معامله‌گران از تغییرات قیمت ارزها سود و زیان می‌کنند. این شامل تمام جنبه‌های خرید، فروش و مبادله ارزها در قیمت‌های فعلی یا تعیین شده می‌باشد. حجم معاملات بزرگ و نقدینگی بالای آن در این بازار؛ پراکندگی جغرافیایی آن؛ عملیات پیوسته آن در تمام ساعت به جز تعطیلات آخر هفته؛ وجود عوامل مؤثر بر نرخ ارز؛ حاشیه سود کم نسبت به سایر بازارهای درآمد ثابت؛ استفاده از پول اعتبار برای افزایش سود و زیان، از ویژگی‌های منحصر به فرد آن است. بازار ارز خارجی با استفاده از مؤسسات مالی در سطوح مختلف فعالیت می‌کند. پشت صحنه این بازار، بانک‌ها با تبدیل به شرکت‌های مالی با عنوان "نماینده‌ها" در مقادیر زیادی از تجارت فارکس شرکت می‌کنند. در این بازار که با حضور چندین شرکت بیمه و سایر انواع شرکت‌های مالی همراه است ولی اکثر فروشندگان اصلی این بازار بانک‌های بزرگتر بین‌المللی هستند و در واقع می‌توان پشت صحنه آن را "بازار بین بانکی" نامید. ارزها در این بازار همیشه به صورت جفت معامله شده و با تعیین ارزش نسبی ارزها به افزایش میزان معاملات بین نماینده‌های فارکس کمک نموده و امکان معامله تا صدها میلیون دلار را فراهم می‌نماید. در این بازار به دلیل مسئله حاکمیت در رابطه با دو ارز، یک نهاد نظارتی وجود دارد که فعالیت‌های آن را تنظیم می‌کند.

در این مقاله^۲ سعی شده است با بررسی ماهیت و چیستی بازار مبادلات ارزی فارکس، به مبانی تأسیس و تاریخچه شکل‌گیری فارکس (منابع، مبادی و دلائل ایجاد)، قلمرو بازار فارکس، بازیگران و کارگزاران جهانی فارکس، دلائل رشد جهانی فارکس و تفاوت آن با سایر بازارها، کارکردها و حجم معاملات و مبادلات ارز در فارکس، مزایا و معایب بازار فارکس، مفاهیم مهم در فارکس و در نهایت

1. Forex

۲. این مقاله با اشاره به بخش اندکی از مباحث مطرح شده از رساله دکتری با عنوان «تحلیل مبانی فقهی و حقوقی فارکس» استخراج گردید و به جهت معاذیر شکلی و مقرراتی مقاله، با اختصار به بیان کلیات و نگاه اجمالی به بایسته‌های آن در فقه و حقوق ایران پرداخته شده است.

با بررسی تاریخچه فارکس در ایران به ضرورت بستر سازی در فضایی ایمن برای مخاطبان این بازار در ایران پرداخته شود.

۱. مبانی تأسیس و تاریخچه شکل‌گیری فارکس (منابع، مبادی و دلایل ایجاد)

در بررسی تاریخچه تجارت و مبادله مالی می‌توان نشان آن را در دوران باستان جستجو کرد؛ در نوشته‌های تلمودی آمده است که در سرزمین مقدس افرادی^۱ زندگی می‌کردند که به دیگران در انجام مبادله پول کمک می‌نمودند و به ازای آن کمک، کمیسیون یا هزینه دریافت می‌کردند؛ در ادامه فرآیند تکاملی این نوع تجارت، در قرن چهارم میلادی، حکومت بیزانس، انحصار خود را در مبادله پول حفظ کرد که با توجه به اسناد موجود، می‌توان به وقایع تبادل سکه در مصر باستان اشاره نمود. تبادل، به عنوان عنصر مهمی از تجارت در دنیای باستان، مردم را قادر می‌ساخت تا به خرید و فروش اقلامی مانند غذا، سفالگری و مواد اولیه به تجارت بپردازند. اگر یک سکه یونانی به علت حجم یا محتوای آن، از طلای یک سکه مصری بیشتر باشد، یک تاجر می‌تواند سکه‌های کوچکتر یونان را برای بیشتر مصری‌ها و یا برای کالاهای مادی بیشتر تغییر دهد. به همین دلیل است که در برخی از نقاط تاریخ، بیشتر ارزهای جهان در حال حاضر به ارزش خاصی برای یک مقدار خاص از یک استاندارد شناخته شده مانند نقره و طلا ثابت شده است. (فارکس چیست؟

www.forexbrokersiran.com)

در قرون وسطی و بعدها در طول قرن ۱۵ میلادی، خانواده مدیچی، با ایجاد بانک‌هایی در نقاط خارج از کشور ایتالیا، در تسهیل امر تجارت و مبادله ارزها از طرف بازرگانان نساجی گام برداشته و بانک نوسترو را ایجاد کردند؛ از این رو می‌توان به حساب USS اشاره نمود که حاوی دو عدد کلماتی و نشان دهنده مقدار ارزهای خارجی، محلی و اطلاعات مربوط به نگهداری حساب در بانک خارجی است.

در طول قرن هفدهم، آمستردام یک بازار تبادل ارز (فارکس) فعال را ایجاد کرد و در سال ۱۷۰۴، مبادله ارز بین نمایندگی‌هایی که به نفع پادشاهی انگلستان و شهرستان هلند فعالیت می‌کردند، صورت می‌گرفت. در سال ۱۸۵۰ در ایالات متحده آمریکا، شرکت الکس براون و پسران

به عنوان معامله‌گر مالی پیشرو، به مبادله ارزهای خارجی پرداختند و در سال ۱۸۸۰، JM Do (Espirito Santo de Silva) درخواست کرد تا اجازه داده شود در یک تجارت خارجی شرکت کند.

از این رو با آغاز استاندارد طلا در سال ۱۸۸۰ یکی از مبانی فارکس ایجاد گردید، پیش از جنگ جهانی اول کنترل محدودی بر تجارت بین‌المللی وجود داشت و کشورها به دلیل آغاز جنگ، سیستم پولی استاندارد طلا را رها کردند. در طول دهه ۱۹۲۰، خانواده Kleinwort به عنوان رهبران بازار ارز شناخته شدند. در ادامه با بروز دو رویداد تاریخی در ایجاد دو سیستم با عناوین سیستم پایه استاندارد طلا^۱ و سیستم برتون وودز^۲ نقشی کلیدی را در ایجاد بازار فارکس و توسعه آن رقم زد. (آندرس تالاسینوس، www.forextimeir.com).

سیستم پایه استاندارد طلا که در سال ۱۸۷۵ ایجاد شد، از ویژگی‌های این آن است که دولت می‌تواند بطور آزادانه اجازه تبدیل پول به طلا و بالعکس را داشته و با تعیین مقدار مشخصی از طلا به عنوان شاخصی استاندارد در سنجش اقتصاد امکان رواج پول در انواع سکه، اسکناس و اوراق بهادار برای آن کشور فراهم می‌باشد بر این اساس بازپرداخت آن، از سوی صادر کننده بر مبنای اندازه معینی از طلا که از پیش تعیین شده، تضمین می‌گردد؛ واحدهای پولی در سیستم پایه استاندارد طلا، به دو صورت داخلی و بین‌المللی تعیین گردید با این تفاوت که در نوع داخلی برای همه صاحبان اوراق بهادار امکان دریافت عوض آن پول وجود دارد لکن در نوع بین‌المللی تنها تعدادی از اشخاص حقوقی مانند بانک‌های مرکزی، می‌توانند مطالبه تبدیل آن به طلا نمایند. بنابراین، اصل اولیه در ایجاد سیستم پایه استاندارد طلا بر حمایت و تضمین دولت‌ها برای یک ارز می‌باشد تا از این رهگذر مبادلات پول‌های رایج با نرخ ثابت بر مبنای مقادیر معینی از طلا تسهیل گردد، تمامی کشورهای اقتصادی مهم یک سیستم استاندارد را وضع کردند که طی آن یک ارز می‌تواند به ازای مقدار ثابتی از طلا مبادله شود. به این ترتیب، به منظور تعیین ارزش یک ارز در برابر ارز دیگر لازم بود که نسبت مقدار طلای مورد نیاز برای خریدش را به دست آورند و در نتیجه نرخ مبادله‌ای تعیین می‌شد. (<https://fa.wikipedia.org/wiki>)

1. Gold Standard
2. Bretton Woods

استاندارد طلا با هدف جلوگیری از گسترش تورم در منبع پولی و فراهم نمودن امکان ارزشیابی ثابت پول با طلا، در تحقق گسترده شدن گردش پول، با ایجاد اعتماد و ثبات کمی و کیفی آن، گامی اساسی برداشته است. واحدهای پولی استاندارد طلا در دو شکل داخلی و بین‌المللی تعیین کننده ارزش واحدهای پولی پایین‌تر بوده‌اند؛ ردپای این امر را می‌توان در اواخر قرن نوزدهم با واحدهایی پولی در دو عنوان دوکات ونیزی و پوند استرلینگ بریتانیا مشاهده نمود. این اولین ابزار استاندارد مبادله ارز در طی تاریخ است که در آن زمان کشورها به دنبال اتخاذ سیاست‌های کنترلی مبادله‌ای پولی بودند.

پیشینه استفاده از سیستم استاندارد طلا به قبل از جنگ جهانی اول بر می‌گردد؛ از سال ۱۸۷۶ تا جنگ جهانی اول، پایه ارز طلا، به جهت اینکه قیمت طلا پشتیبان پول گردید، موجبات تثبیت قیمت‌ها را در یک دوره جدید فراهم آورد شد. با توجه به اینکه در این سیستم بهای هر ارز وابسته به اندازه طلایی بود که از آن پشتیبانی می‌نمود، نرخ ارز کشورها بدون وجود نوسان زیاد، از ثبات نسبی برخوردار گردید. بر این اساس سنت صدها ساله پادشاهان و فرمانروایان که ارزش پول را خودسرانه پائین می‌آوردند و باعث ایجاد تورم می‌شدند منسوخ گردید. اما با آغاز جنگ جهانی اول کارآمدی این سیستم پایان یافت و برای حفظ ارزش پول ملی نظام‌های ارزی متفاوتی تا پایان جنگ جهانی دوم ایجاد گردید.

در اواخر قرن نوزدهم با توسعه تجارت آزاد بین کشورها، ضرورت وجود یک سیستم تسویه بین‌المللی با فرمول‌بندی مناسب بیشتر احساس شد. گرچه در آن زمان تفاهم بین‌المللی چندانی همانند امروز بر روی این امر نبود و لکن هر کشوری یکی پس از دیگری مبادرت به اعلام نرخ برابری اسمی برای پول ملی خود در برابر طلا نمود و مقررات شناخته شده بر اساس نظریه پایه طلای کلاسیک رعایت نمودند. ایالات متحده آمریکا تا سال ۱۸۷۹ به سیستم پایه طلا ملحق نگردید و جزو متاخران پیوستن به این سیستم بود. در این سیستم، نرخ مبادله ارزها در بازار فارکس یا بازار معاملات ارزهای خارجی، بر اساس اختلاف قیمت در ارزش اقتصادی اونس طلا بر اساس ارز دو کشور بود. سیستم استاندارد طلا بین سال‌های ۱۸۷۵ تا ۱۹۱۴ میلادی به‌عنوان اولین سیستم رسمی برای ارزیابی نرخ مبادلات ارزی مورد استفاده قرار گرفت. (اپلپارد، دنیس، فیلد، ۱۳۹۵، ص

همانطور که بیان گردید نظام پایه طلا تا جنگ جهانی اول عملکرد مطلوبی را از خود نشان داد؛ اما با بروز جنگ جهانی اول، الگوهای تجارت بین کشورها تخریب گردید و منجر به تعویق عملیات تجاری و کاهش حجم تجارت بین‌المللی کشورهایی شد که این امر سهم عمده‌ای از تجارت بین‌المللی را به خود اختصاص داده است. از این رو تمایل به جایگزینی سیاستی پولی که مقید به سیستم نرخ مبادله‌ای ثابت در سیستم پایه استاندارد طلا نباشند در میان کشورها قوت گرفت و با جنگ جهانی اول به عمر این سیستم پایان داده شد.

با توجه به چالش‌ها و عوامل موجود در فرآیند تضعیف سیستم پایه استاندارد طلا، ضرورت و اهمیت جایگزینی یک سیستم پولی جدید موجب گردید تا ۷۰۰ نماینده از متفقین از ۴۵ کشور در ژوئیه سال ۱۹۴۴ در شهر در نیوهامپشایر آمریکا و در هتلی بنام «برتون وودز» کنفرانسی تشکیل دهند و قراردادی را برای ایجاد یک سیستم جدید ارتباطات پولی و مدیریت نرخ برابری ارزشها منعقد نمایند. قراردادی که منجر به ایجاد سیستمی در مدیریت پولی بین‌المللی گردید و با عنوان «برتون وودز»^۱ مشهور گردید؛ در این سیستم طلا مبنایی برای سنجش ارزش قرار گرفت و براساس نتایج این جلسه، به جهت جلوگیری از بی‌ثباتی ارزش در اقتصاد بین‌الملل، بانک جهانی موظف به تعیین نرخ ثابت برابری ارزشها با محوریت دلار آمریکا به عنوان رابط سایر ارزشها با طلا گردید و با ایجاد این سیستم مقدمات شکل‌گیری نرخ‌های مبادلاتی ثابت فراهم شود؛ در این نشست تصمیم گرفته شد ارزشهای دیگر را برحسب دلار ارزش‌گذاری گردد و برای تثبیت نسبی رابطه برابری در محدوده ۱٪ نرخ تعیین شده در صورت نیاز در بازار مداخله نمایند و آمریکا متعهد شده بود در مقابل دریافت ۳۵ دلار یک اونس طلا تحویل دهد. به این ترتیب دلار آمریکا تبدیل به ارزش ذخیره اصلی و تنها ارزی که توسط طلا پشتیبانی می‌شود گردید؛ از نتایج چشمگیر این قرارداد می‌توان به افتتاح صندوق بین‌المللی پول، افتتاح بانک توسعه جهانی و پیشنهاد سیستم برابری نرخ ارزش بر اساس سیستم نرخ برابری «ثابت مدیریت شده»^۲ در مقابل سیستم استاندارد طلا اشاره نمود.

توافق‌نامه برتون وودز و پایه ارزش طلا سیستم‌های بی‌ایرادی نبودند هنگامی که یک اقتصاد به قدرت می‌رسید، شروع به واردات سنگین از کشورهای دیگر می‌کرد تا آنجا که ذخایر طلائی که

1. Bretton Woods System
2. Adjustable Pegged

پشتوانه پول آن اقتصاد بود، ته می‌کشید در نتیجه این امر از عرضه پول کاسته شده و نرخ بهره افزایش می‌یافت و فعالیت‌های اقتصادی به حدی پایین می‌آمد که به رکود می‌انجامید در نهایت قیمت کالا به پائین‌ترین سطح خود می‌رسید و کشورهای دیگر را ترغیب می‌کرد برای خرید بی‌حساب و کتاب به آنها هجوم آورند. در نتیجه با تزریق طلا به اقتصاد و با افزایش عرضه پول، نرخ‌های بهره کاهش می‌یافت و دوباره اقتصاد ثروتمندی به وجود می‌آمد. (فارکس برای مبتدیان www.forextimeir.com/fa/education/forex-trading-for-beginners)

در سال ۱۹۷۰ میزان ذخایر طلای ایالات متحده برای ادامه فعالیت‌های اقتصادی با توجه به میزان رشد تجارت جهانی به قدری کم بود که خزانه‌داری آن کشور نمی‌توانست با آن، ذخایری که توسط بانک‌های مرکزی خارجی نگهداری می‌شد را پوشش دهد، گرچه برای حل مشکل کمبود ذخیره حق برداشت مخصوص توسط صندوق بین‌المللی پول ایجاد گردید و لکن سیستم فوق با ایجاد ثباتی بیست ساله در اقتصاد جهانی، سرانجام در دهه ۷۰ از هم فروپاشید و در نهایت ایالات متحده در سال ۱۹۷۱ اعلام کرد که دیگر اقدام به تبدیل طلا به ازای دلار که بانک‌های مرکزی خارجی ذخیره کرده‌اند نمی‌کند؛ و در این جا پایان سیستم برتون وودز رقم خورد و حیات سیستم معاملات فارکس آغاز گردید.

دستور نیکسون رییس جمهور وقت آمریکا در عدم حمایت بر اساس سیستم برتون وودز موجب قطع رابطه دلار و طلا گردید و از آن پس ارزش دلار با عرضه و تقاضای جهانی محاسبه می‌گردید. این امر موجب بحرانی اقتصادی در سطح بین‌الملل شده و سایر کشورهای عضو صندوق بین‌المللی پول را به ایجاد و امضاء موافقت‌نامه‌ای مشابه با برتون وودز بنام «اسمیت سونیان» در همان سال وا داشت تا نوسانات محدودی بر ارزشها ایجاد گردد. در ادامه کشورهای اروپایی به جهت رهایی از وابستگی به دلار در سال ۱۹۷۲ با امضای توافقنامه‌ای جدید به نام "The Snake" میزان نوسان نرخ ارز در کشورهای امضا کننده را تا ۲٫۲۵٪ تعیین نمودند. در سال ۱۹۷۳ مجدداً آمریکا مبادرت به تضعیف دلار در مقابل طلا نمود و با لغو یک جانبه تعهد تحویل طلا در مقابل دلار، نهایتاً در مارس ۱۹۷۳ نظام برتون وودز سقوط کرد. در نتیجه با ایجاد موافقت‌نامه جامائیکا در سال ۱۹۷۴ با رسمیت یافتن نظام ارز شناور از طلا سلب خاصیت پولی گردید و در نهایت سال ۱۹۷۶ با تلاش صندوق بین‌المللی پول، نظام پولی بین‌المللی منسجم ایجاد گردید؛ از آن پس کشورها اجازه یافتند تا نظام

ارزی دلخواه را انتخاب نمایند. کشورهای اروپایی نیز با توسعه و تعدیلاتی در نظام قبلی "The Snake" نظام پولی اروپا را تشکیل دادند و واحد پول اروپایی را به عنوان واحد پولی ذخیره و تسویه در بین کشورهای اروپایی ایجاد نمودند و با تعیین محدوده نوسان ارزهای کشورهای عضو، با استفاده از سوآپ ارزی و سیستم‌های اعتباری کشورها، ملزم به نگهداری نرخ برابری پول‌ها در محدوده تفاهم شده گردیدند، کشورهای اروپایی همواره با هدف کاهش تسلط دلار آمریکا به ایجاد سیستم پولی واحد اروپا یا EMS در سال ۱۹۷۸ پرداختند و در سال ۱۹۹۱ طی نشستی در ماستریخت، «یورو» به عنوان ارز مشترک کشورهای اتحادیه اروپا انتخاب شد و در سال ۲۰۰۲ رسماً وارد چرخه پولی جهان گردید. در حال حاضر کشورها مشروط به عدم رابطه برابری ارز با ارزش طلا، می‌توانند، هر سیاستی را در نرخ ارز بر اساس اقتضای کشور خود انتخاب نمایند.

۲. قلمرو بازار فارکس

بازار جهانی ارز «فارکس» وسیله‌ای است که افراد، شرکت‌ها و بانک‌های مرکزی یک ارز را به یکدیگر تبدیل و در مؤسسات بزرگ و سرمایه‌گذاران فردی به طور یکسان عمل می‌کند، قسمت زیادی از این بازار معاملات ارزی مربوط به خرید و فروش نقدی و لحظه‌ای ارز بوده که از طریق رایانه و تلفن از نقاط مختلف دنیا انجام می‌شود، این مبادلات ارزی بین ارزهای اصلی با محوریت دلار آمریکا و سایر ارزها همچون پوند انگلیس، یورو اروپا، فرانک سوئیس و ین ژاپن صورت می‌گیرد.

فارکس یک بازار بین بانکی است که در سال ۱۹۷۱ زمانی که تجارت جهانی از قیمت‌های ثابت به قیمت‌های شناور تغییر کرد، تأسیس شد. در این بازار مبلغ مشخصی از پول براساس ارز رایج یک کشور به ارز رایج کشور دیگر با نرخ برابری مشخص و توافق شده، در تاریخ معین توسط تعدادی معامله‌گر تبادل می‌شود.

در گذشته مبادلات ارزی در بازار فارکس به عنوان امتیازی انحصاری برای بانک‌ها تلقی می‌شد، لکن با توجه به پیشرفت فن‌آوری اطلاعات، اکنون بازار فارکس به مرحله فراتر از شناخت راه یافته و به بالاترین درجات خود در دو دهه اخیر رسیده است. ارائه خدمات نوین تجارت در بستر الکترونیک تحسین همگان را برانگیخته و در حال حاضر به لطف سیستم تجارت الکترونیک و فراگیر شدن آن،

اکثر بانک‌ها ترجیح می‌دهند با تجارت در سیستم الکترونیکی، گستره معاملات خود را توسعه دهند که در این خصوص می‌توان به معاملات روزانه بزرگترین بانک‌ها همچون دویچه بانک، بارکلی بانک، یونیون بانک سوئیس، سیتی بانک، چیس منهتن بانک، بانک استاندارد چارتر، اشاره نمود. (www.bourseinness.com)

ویژگی انعطاف‌پذیری نرخ‌های تبادل ارز و تکرار شونده‌ی آن در هر روز، هزینه‌های اندک ورود به این بازار در آموزش اولیه، خرید کامپیوتر و تأمین شرکت خدماتی مناسب برای افتتاح یک حساب در مقایسه با سایر تجارت‌ها، امکان انجام معاملات آسان و زیادی را برای همگان فراهم نموده است. از این رهگذر باید گفت گرچه برخورداری از خدمات مناسب و انتخاب بهترین کارگزار مهم است، اما شایستگی‌های شخص معامله‌گر محوریت داشته و برخلاف سایر فعالیت‌های تجاری همه چیز بستگی به آن شخص دارد. در واقع آنچه که می‌توان به عنوان نکته اصلی برای داشتن عملیات موفق در بازار بیان داشت، میزان سرمایه ورودی نیست، بلکه توانایی تمرکز مستمر، مطالعه و درک مکانیزم بازار، توجه به علایق شرکت‌کنندگان می‌تواند در اصل اثبات سرمایه و عملکرد هر فرد در معامله مؤثر باشد.

همانطور که پیش از این بیان شد، بازار فارکس یک بازار جهانی غیرمتمرکز بوده و مکان مرکزی سازمان یافته‌ای ندارد و با تجارت تمام ارزهای جهان بصورت الکترونیکی فرابورسی^۱ OTC از طریق شبکه‌های کامپیوتری بین معامله‌گران در سراسر جهان روزانه حدود ۵ تریلیون دلار به فروش می‌رسد. این بازار به عنوان تنها بازار تبادل ارز جهانی به صورت شبانه روزی به مبادله ارز در سراسر مراکز مالی اصلی لندن، نیویورک، توکیو، زوریخ، فرانکفورت، هنگ کنگ، سنگاپور، پاریس و سیدنی می‌پردازد. (<http://forexmarket.blogfa.com/>)

۳. بازیگران و کارگزاران جهانی فارکس

بازار فارکس، متشکل از مؤسسات بین‌المللی همانند بانک‌ها بوده که با حضور کارگزاران جهانی به تجارت و مبادله ارز می‌پردازند در این بازار دو نوع اصلی کارگزار وجود دارد که به عنوان بازیگران جهانی فارکس شناخته می‌شوند: (www.fxopen.com)

الف: سازندگان بازار^۱: این افراد به عنوان بازیگران بزرگ با ارائه پیشنهاد خود، به تنظیم قیمت‌ها می‌پردازند. این کارگزاران دارای میز معاملات^۲ بوده و به آنان بازارسازان نیز گفته می‌شود و بسته به اعتبار آنان نزد دولت‌های پشتیبان و رگوله بودن به دو دسته واقعی و جعلی تقسیم می‌گردند.

ب: شبکه‌های ارتباطات الکترونیکی ECN: این شبکه‌ها با استفاده از بهترین پیشنهادات و قیمت‌ها که از طرف مؤسسات مختلف بازار بین بانکی در اختیارشان قرار می‌گیرد، فعالیت می‌کنند و به عنوان کارگزاران بدون میز معاملات^۳ مشهور بوده و در دو قسم پردازش مستقیم کامل STP و شبکه ارتباطات الکترونیک با پردازش مستقیم کامل ECN+STP فعالیت می‌کنند.

(<https://bashgah.com/blog>)

۳-۱ انواع کارگزاران:

۳-۱-۱ بانک‌های بزرگ:

بانک‌های بزرگ دنیا به عنوان مؤثرترین عامل تعیین کننده نرخ‌های ارز در بازار غیر متمرکز فارکس فعالیت می‌کنند و بر این اساس کارمزد خرید و فروش در عرضه و تقاضای ارزها، توسط این بانک‌ها ایجاد می‌گردد؛ تعدادی از این بانک‌های بزرگ عبارتند از UBS، Barclays Capital، و دیگره
بانک و سیتی گروپ. (www.forexbrokersiran.com)

-
1. broker
 2. Dealing Desks(DD)
 3. No Dealing Desks (NDD)

۳-۱-۲ شرکت‌های تجاری بزرگ:

با رشد روز افزون جهانی شدن بازار فارکس، مؤسسات سرمایه‌گذاری به عنوان شرکت‌کنندگان تجاری Commercial Participants در مبادلات خارجی، نقش مهمی را در رونق این بازار ایفا می‌کنند.

۳-۱-۳ دولت‌ها و بانک‌های مرکزی:

دولت‌ها و بانک‌های مرکزی، از جمله بانک‌های مرکزی اروپا، انگلستان و آمریکا، به طور منظم در بازار فارکس برای انجام عملیات خود، پرداخت‌های تجاری بین‌المللی و جابجایی ذخایر ارز خارجی مشارکت می‌کنند.

۳-۱-۴ سفته‌بازان:

امروزه سفته‌بازان نزدیک به ۹۰ درصد از حجم معاملات را تشکیل می‌دهند در همه اشکال و اندازه‌ها وجود دارند. بعضی از آنها جیب پر پول دارند، برخی کمتر، اما همه آنها در فارکس برای کسب درآمد شرکت می‌کنند. (آندرس تالاسینوس / www.forextimeir.com)

۴. انواع معاملات در بازار فارکس:

بازار فارکس که به عنوان بازاری مالی و دارای جامعیت تمام عناصر بازارهای پول و سرمایه در بستر فضای مجازی و اینترنت فعالیت می‌نماید، بر اساس انواع واگذاری و معاملات رایج در این بازار، می‌توان در رویکردی کلان انواع معاملات موجود در این بازار را به دو دسته معاملات نقدی یا فوری یا آنی و معاملات با استفاده از ابزارهای مشتقه تقسیم نمود. (www.usgfix.com)

الف: معاملات در قالب قراردادهای نقدی spot

یکی از معاملاتی که در بازار فارکس وجود دارد معاملات نقدی، اسپات یا فوری است که به قراردادهای لحظه‌ای، بازار آنی، بازار تحویل آنی، بازار نقدی یا بازار فیزیکی نیز شهرت دارند. در این بازار که به عنوان بازار عمومی مالی تلقی می‌گردد، سفارشات در این بازار فوراً اجرا شده و اسناد مالی، کالا یا اوراق بهادار در زمان حال، بر اساس قیمت جاری بازار با تحویل فوری معامله می‌شوند. البته گاهی اوقات در مورد برخی از کالاهای خاص در بازار نقدی، امکان دارد که معامله بر اساس قیمت جاری صورت گیرد اما کالا طی یک ماه یا کمتر تحویل داده شود؛ مانند معاملات نفت خام.

ب: معاملات در قالب ابزارهای مالی مشتقه

ابزار مشتقه Derivative Contract به قرارداد یا اوراقی اطلاق می‌شود که ارزش آن وابسته به ارزش اوراق بهادار، کالا، شمش یا ارز اصلی بوده و از بازارهای پایه‌ای مثل کالا، انرژی، ارز، پول و سرمایه مشتق شده‌اند و هیچ‌گونه ارزش مستقلی ندارد.

بر این اساس معمولترین ابزارهای مشتقه عبارتند از: معاملات آتی، (شامل قراردادهای آتی خاص^۱، قراردادهای آتی یکسان^۲، قراردادهای آتی شاخص سهام^۳؛ اختیار معامله^۴ و سوابها^۵). (آندرس تالاسینوس، www.forextimeir.com)

۵. دلایل رشد جهانی فارکس و تفاوت آن با سایر بازارها

۵-۱ دلایل رشد جهانی فارکس:

همزمانی گسترش تجارت الکترونیک، طرح جهانی سازی اقتصاد و پیوستن جوامع مختلف به این طرح، گسترش روز افزون کاربران شبکه جهانی اینترنت، حذف مرزها، گمرک‌ها و واسطه‌ها، امکان تجارت را در یک دهکده جهانی مهیا نموده و این تجارت نوین را به تجارتی فرا سیستمی مبدل ساخت. روند رو به رشد و استقبال چشمگیر جهانی از پدیده تجارت الکترونیکی از یک سو و لزوم توجه به فضای تازه‌ای در جامعه جهانی در ایجاد چارچوب‌های حقوقی مناسب و قوانین و مقررات توسط کشورها^۶ در این زمینه از سوی دیگر موجب پیشرفت تکنولوژی، رشد صنعت، اقتصاد و سیستم‌های بانکداری در دسترسی آسان به اینترنت و جذب سرمایه‌گذاران زیادی در بازار فارکس شده است. (عربی، شهلا، ۱۳۸۹، ص ۱۵)

آنچه که موجب توسعه و رشد فارکس گردید صرفاً متأثر از عوامل بیرونی و فراسیستمی نبوده و با بررسی قابلیت‌های موجود در نظام ساختاری فارکس می‌توان به چرایی و دلایل پیشرفت بازار

1. Forward contract
2. Futures Contract
3. Stock index futures-Share index
4. Options
5. Swaps

۶. مانند قانون تجارت الکترونیکی ایران، مصوب ۱۷ دی ماه ۱۳۸۲

فارکس پی برد که در ذیل به جهت اختصار فهرستی از خدمات و مزایای مورد توجه در ایجاد محبوبیت بازار فارکس اشاره می‌گردد: (<https://forum.talarebourse.com>)

۱. **نقدینگی بالا:** فارکس در برگیرنده حجم فوق العاده فراوانی پول است که یک آزادی بی‌حد و حصر برای باز کردن و بستن معاملات را در قیمت‌های جاری بازار ارائه می‌دهد.

۲. **فوریت و در دسترس بودن:** از آنجائیکه فارکس از یک الگوی کاری ۲۴ ساعته پیروی می‌کند. معامله‌گر فارکس می‌تواند هر زمان که بخواهد در هر منطقه زمانی متفاوت در بازار حضور یابد و معاملات خود را با تحلیل بازار در ساعت‌های مورد نظر مدیریت کند.

۳. **کمی موانع و مدیریت منعطف روند معامله:** هر معامله‌گر می‌تواند بنابر نیازهای خود یک معامله را در زمانی از پیش تعیین شده باز کند و امکان مدیریت روند معامله را ایجاد نماید و نیز با سرمایه‌گذاری بسیار اندک به کمک اهرم‌های موجود، بازده مناسبی از معاملات برای خود ایجاد نمایند. سرمایه‌گذاران مبتدی می‌توانند با حضور در حساب‌های آزمایشی که به عنوان یک حساب واقعی عمل می‌کند.

۴. **بدون هزینه و ضمانت قیمت انجام معامله:** بطور سنتی معاملات فارکس بدون هیچ کارمزدی انجام می‌شوند و برای باز کردن هر معامله تفاوت قیمت (اسپرد) بطور طبیعی محاسبه می‌شود و از سویی بر خلاف معامله در بازار آتی و دیگر سرمایه‌گذاری‌های ارز، اجرای دستورهای معاملاتی را در قیمت جاری بازار بدون در نظر گرفتن حجم معامله را ضمانت می‌کند.

۵. **توانایی اهرم و اندازه مارجین:** توانایی اهرم در معاملات ارز خارجی منحصر به فرد است و به معامله‌گران اجازه می‌دهد تا پول خود را اهرم بندی کنند. یعنی یک معامله‌گر می‌تواند با \$ ۵۰ بواسطه توانایی اهرم آن را تا پانصد برابر ارزش ارز را به فروش برساند و سود ناشی از ارز را بر اساس مبلغ واقعی معامله شده جذب کنند. مارجین بخشی از سپرده است که به ازای باز کردن معامله در حساب معاملاتی مشتری مسدود می‌شود و به اهرم و حجم معامله بستگی دارد که با توافق بین مشتری و بانک به عنوان شرکت کارگزاری منعقد و دسترسی مشتری به بازار را مشخص می‌کند.

۶. **راهنما و سیگنال‌های معاملاتی فارکس:** هر چند نوسانات ارز دارای یک جهت کلی معین است و در دوره‌های زمانی کوتاه مدت قابل رویت می‌باشد، لکن به علت وجود پیچیدگی‌ها و ضرورت آموزش معامله‌گران در بازار فارکس، با ایجاد خدمات سیگنالینگ، اطلاعاتی را که برای آغاز یک

معامله هوشمند نیاز است در اختیار تمام معامله‌گران برای بهبود عملکرد آنان بویژه افراد مبتدی قرار می‌دهد و به معامله‌گران دیگر امکان به اشتراک گذاشتن دانش خود را می‌دهد.

۷. سرعت حرکت بازار: بازارهای ارز به سرعت حرکت می‌کنند. ارزها تحت تأثیر تعداد قابل توجهی از جنبه‌های اقتصادی قرار می‌گیرند، بدین معنی است که ارزش هر جفت ارز دائماً در حال تغییر است.

۸. کارآفرینان رقابتی‌تر: کارگزاران در بازار فارکس با هزینه‌های بسیار کم و ارائه انواع ابزار و اطلاعات تحلیلی، یک بازار رقابتی را ایجاد نموده و با تشویق به تجارت سریع تشویق، به کارگزاران در تشخیص رقابت کمک می‌نمایند. از این رو وجود رقابت در این بازار منجر به بهبود خدمات به مشتریان از سوی کارگزاران می‌شود. (<http://fekretalae.com>)

۵-۲ تفاوت فارکس با سایر بازارها:

۵-۲-۱ انواع بازارهای مالی:

به‌طور کلی بازارهای مالی به ۴ دسته تقسیم می‌شوند.

۱- بازار سهام **stock market**: نهادی است که در آن سهام و برگه‌های سهم معامله می‌شوند. رایج‌ترین مکان برای معامله سهام، بازار مبادلات سهام است. این مکان از نظر فیزیکی جایی است که سهامداران دور هم جمع می‌شوند. از جمله بازارهای سهام می‌توان به بورس توکیو، لندن و نیویورک اشاره نمود.

۲- بازار کالا **commodity market**: یک بازار سازمان‌یافته است که کالاهای مختلف مانند پنبه، ذرت، شکر، قهوه، غلات و همچنین فلزات با ارزش در آن معامله می‌شوند. قسمت عمده معاملات در این بورس به منظور خرید و فروش و تحویل در آینده صورت می‌گیرد. از جمله این بازارها می‌توان به بورس شیکاگو اشاره نمود.

۳- بازار اوراق قرضه **bond market**: در این گونه از بازار، اوراق قرضه منتشر شده توسط نهادهای مختلف معامله می‌شوند.

۴- بازار مبادلات ارزی فارکس **Forex**: این بازار، بازار جهانی خرید و فروش ارز می‌باشد. **Forex** در واقع از دو کلمه **Foreign Exchange** به معنای تبادل ارز تشکیل شده است و بزرگ‌ترین بازار مالی دنیاست.

۵-۲-۲ مقایسه بازار فارکس با بازار سهام

در این بخش به مقایسه اجمالی بازار فارکس با بازار سهام خواهیم پرداخت.

(www.forexbrokersiran.com)

۱- **بازار ۲۴ ساعته:** بازار فارکس به شکل اسپات (Spot Fx) در بین تمامی بازارهای جهان منحصر به فرد است زیرا معامله در این بازار به صورت ۲۴ ساعته انجام می‌شود. اما در مقابل، بازار سهام ساعات کاری محدودی دارد و به تجارت روزانه خود خاتمه می‌دهند.

۲- **میزان بالای اعتبار اهرمی High Leverage:** در بازار سهام مشتری باید تمام پول لازم برای انجام معامله مورد نظر خود را به صورت نقد پرداخت نماید اما در بازار فارکس برای انجام یک معامله، مشتری تنها یک تا دو درصد از کل سرمایه لازم برای انجام معامله را پرداخت می‌کند و مابقی اعتباری است که بروکر به وی اعطا می‌کند.

۳- **امکان معامله هم در بازار صعودی و هم در بازار نزولی Two Way Market:** در بازار فارکس احتمال رسیدن به سود، هم در بازار صعودی و هم در بازار نزولی وجود دارد. اما در بازار سهام همواره یک معامله سودآور با خرید در قیمت پایین‌تر آغاز می‌شود و با فروش در قیمت بالاتر خاتمه می‌یابد.

۴- **هزینه‌های پایین معامله Low Transaction Cost:** در بازار سهام، معامله‌گران علاوه بر مابه‌التفاوت قیمت خرید و فروش معمولاً کمیسیون هم می‌پردازند در حالی که کارایی بازار الکترونیک هزینه‌ها را کم کرده و این مکان را به سرمایه‌گذاران داده است تا مستقیماً با بازار سازان معامله کنند که در این بین، هزینه‌های واسطه‌گری نیز حذف شده است. نقدینگی ۲۴ ساعته بازار ارز باعث می‌شود که معامله‌گران این بازار در تمام طول شبانه روز نرخ‌های رقابتی را دریافت کنند. حال آنکه معامله‌گران بازار سهام نسبت به ریسک‌های نقدینگی آسیب‌پذیرترند و عموماً مابه‌التفاوت بیشتری را مخصوصاً بعد از ساعات کاری بازار پرداخت می‌کنند.

۵- **احتمال کم تغییر قیمت Limited Slippage:** برخلاف بازارهای سهام، اکثر بازار سازان در بازار فارکس در زمان کوتاهی معامله درخواستی مشتری را بر اساس قیمت‌های ارائه شده انجام داده و تأیید آن را برای وی ارسال می‌نمایند. بازار سهام عموماً به روشی عمل می‌کند که در آن

معامله لزوماً با قیمت مورد نظر معامله‌گر انجام نمی‌شود بلکه معامله در نزدیک‌ترین قیمت ممکن انجام می‌شود.

۶- نقدینگی بالا High Liquidity: بازار معاملات ارز با میانگین بالاترین حجم معاملات روزانه، روان‌ترین بازار جهان است و معامله‌گران در آن می‌توانند به میل خود در هر شرایطی با حداقل ریسک یا وابستگی و بدون محدودیت زمانی (به غیر از روزهای شنبه و یکشنبه) وارد بازار یا از آن خارج شوند. در حالی که در بازار سهام این امکان وجود دارد که برای خرید یا فروش سهمی، صف خرید یا فروش تشکیل شود و در نهایت مشتری نتواند سهم مورد نظر خود را در قیمت دلخواه خرید یا به فروش برساند.

۶- کارکردها و حجم معاملات و مبادلات ارز در فارکس

بازار فارکس یک بازار غیرمتمرکز است و به جای یک متخصص، بازار سازان متعددی در آن دخیل هستند، با این وجود می‌توان شرکت‌کنندگان در این بازار را به طبقات متفاوتی تقسیم نمود. حق تقدم با آن‌هایی است که اعتبار، حجم معاملات و تجربه بیشتری دارند. در رأس این طبقه‌بندی، بازار بین بانکی (Interbank) قرار دارد که روزانه بالاترین حجم معاملات در آن رخ می‌دهد که البته بیشتر این معاملات بر روی ارزهای محدودی همچون دلار آمریکا، یورو، پوند، ین ژاپن و... صورت می‌گیرد.

۷- مزایا و معایب بازار فارکس

۷-۱ مزایا و جذابیت‌های بازار فارکس

این بازار دارای ویژگی‌های خاص می‌باشد که در سراسر دنیا به شدت توجه سرمایه‌داران و فعالان بازارهای مالی را به خود جلب کرده است که در زیر به اختصار نام برده می‌شود.
(www.forexbrokersiran.com)

۱. امکان معامله در تمام طول ۲۴ ساعت شبانه روز (بجز روزهای شنبه و یکشنبه)

۲. امکان معامله در هر دو جهت بازار (امکان سود در افزایش یا کاهش قیمت)

۳. امکان جذب سرمایه‌های متفاوت، با حضور انواع کارگزاران و معامله با حداقل سرمایه.

۴. امکان تعیین حد سود و ضرر و انجام معاملات سفارشی در غیاب شخص.

۵. امکان استفاده رایگان از حساب آزمایشی. (www.forexbrokersiran.com)
۶. استفاده از اعتبار اهرمی (Leverage) تا ۵۰۰ برابر سرمایه خود و کسب قدرت خرید.
۷. هزینه بسیار کم برای انجام معاملات.
۸. حجم بالای سرمایه حاضر در بازار و نقد شوندگی سریع. (امکان خرید و فروش در هر لحظه)
۹. دسترسی آسان و سریع از هر نقطه دنیا و در هر زمانی به کمک وسایل ارتباطی ساده
۱۰. فرصت‌های بی‌شمار معاملاتی
۱۱. انعطاف‌پذیری بالا (از نظر زمان حضور در بازار، بکارگیری استراتژی معاملاتی متنوع، تعداد و حجم معاملات و...)
۱۲. عدم نیاز به پرداخت مالیات، عوارض و یا حتی بهره بابت ضریب اهرمی.
۱۳. بدون محدودیت جنسیتی یا فیزیکی بدنی و با شرایط سنی هجده سال به بالا و با حداقل سرمایه.
۱۴. حداقل درگیری در پیچیدگی‌های قوانین دولتی.
۱۵. کمیسیون معاملاتی صفر یا بسیار کم
۱۶. حضور بسیار زیاد معامله‌گران و رقابتی بودن بازار
۱۷. حداکثر شفافیت ارائه نرخ‌ها، بخصوص در ارائه نرخ ارزهای اصلی

۷-۲ معایب فارکس:

مانند هر بازاری، بازار فارکس دارای معایبی نیز می‌باشد که از خصوصیات و موقعیت‌های افراد به وجود می‌آید، بنابراین یک فرد ممکن است در بازار فارکس روزانه تا بیش از ۱۰۰ درصد سرمایه سود کند یا همان مقدار متحمل ضرر شد و یک حقیقت تلخ وجود دارد که ۹۰ درصد معامله‌گرانی که وارد بازار می‌شوند ضرر می‌کنند و تنها ۱۰ درصد از آنها موفق هستند و تنها دلیل آن این است که افراد موفق، با علم و دانش وارد بازار شده و این دانش است که حد و مرزی مشخص برای آنها ایجاد می‌کند.

۱. وجود شرکت‌های کارگزاری غیر قابل اعتماد.

۲. خطر از دست دادن سریع سرمایه.

۳. شکاف قیمتی؛

۴. دام فریبکاران و تبلیغات دروغین؛

۵. وجود نرم افزارهای شبیه سازی شده؛

۸- تاریخچه فارکس در ایران

در سال ۱۳۷۸ با ورود شرکت MASTER FIELD اولین شرکت ثبت شده رسمی در زمینه فارکس در خیابان وزرا شروع به فعالیت نمود این شرکت ثبت شده بریتیش ویرجین آبلند بود و در ۱۷ کشور نمایندگی داشت و دپارتمان آسیایی این شرکت در ماکائو بود حداقل سرمایه گذاری در آن \$۲۰۰۰۰ بود و در ازای هر لات معامله مبلغ \$۱۳۸ کمیسیون دریافت می کرد و جالب اینجاست که حداقل میزان معامله نیز ۲ لات بود و بنابراین در هر معامله \$۲۷۶ کمیسیون دریافت می کرد.

با همه تفاسیر فوق این شرکت بدلیل بخش مارکتینگ قوی که داشت و همچنین به واسطه نو و جذاب بودن این بازار در ایران بسرعت پیشرفت کرد و تا جایی که در سال ۱۳۸۲ در خیابان پاسداران دومین شعبه خود را راه اندازی نمود اما در همان سال عده ای از مشتریانی که توسط این شرکت در بازار فارکس سرمایه گذاری کرده بودند وبه دلیل بالا بودن کمیسیون شرکت و همچنین نبود دانش کافی راجع به این بازار در آن زمان علیه این شرکت اقدام نمودند و سپس مدیر بخش آسیایی این کشور دستور تعطیلی آن را صادر نمود و کلیه افرادی که از سنگاپور، چین و لبنان به ایران آمده بودند به دفاتر دیگر این شرکت در سایر کشورها نقل مکان کردند.

اما افراد ایرانی که به نوعی شاگردان این گروه بودند ضمن فراگیری دانش بروز شده فارکس از طرق مختلف فارکس را در کشور اشاعه دادند به گونه ای که امروزه بسیاری از مردم ایران زمین نسبت به این بازار شناخت ولو اندک دارند. این بازار پیش از سال ۲۰۰۷ میلادی یعنی تا قبل از دیماه ۱۳۸۶ طرفدار چندانی نداشت و تعداد مراجعه برای فارکس در محیط سایبر آنقدر کم بوده که نرم افزارها، هیچ موردی را ثبت نکردند. اما تب شرکت در این بازار از دیماه ۱۳۸۶، افزایش یافت.

عمده ترین دلائل ممنوعیت فارکس در ایران وصول ۱۰ فقره شکایت به اداره حقوقی سازمان بورس و اوراق بهادار، از ۳۷ کانال و سایت که با عنوان فارکس اقدام به کلاهبرداری نموده و پس از استفتاء در این خصوص از مراجع عظام تقلید، در تاریخ ۱۳۹۰/۱/۱۶ طی ابلاغیه ای از سوی معاون

حقوقی سازمان بورس در روزنامه دنیای اقتصاد^۱، فعالیت هرگونه کارگزار، بروکر، سایت و اشخاص در موضوع فارکس غیرقانونی و غیر شرعی اعلام گردید و در پی آن پلیس فتا با ابلاغیه‌ای مبنی بر جرم‌انگاری فعالیت در این بازار به مخاطبان خود هشدار داد.^۲ (www.cyberpolice.ir/news) - (www.iranhoshdar.ir)

در ادامه به بیان عمده دلائل فقهی و حقوقی ممنوعیت فارکس در ایران اشاره می‌شود:

- ۱- ضرورت تبیین اعتبار کارگزارها به معامله‌گران بازار فارکس.
- ۲- خروج بی رویه ارز از کشور بدون کنترل و نظارت هیچ نهاد یا ارگان قانونی داخلی.
- ۳- وجود ضرر ۹۰ درصدی در این بازار پیچیده و پر ریسک.
- ۴- ضعف زیر ساختهای فنی در کشور و سرعت پایین اینترنت و عدم امکان رقابت معامله‌گران با سرمایه‌گذاران کشورهای خارجی.
- ۵- نبود مشوق بر شرکت در این بازار در قوانین دیگر کشورهای جهان و اجازه امکان حضور برای حرفه‌ای‌ها.

۶- ربوی بودن معاملات بازار فارکس.

۷- وجود معاملات صوری بوده و تبادلات ارزی به صورت واقعی صورت نمی‌پذیرد.

۸- طبق بند ۱ ماده ۴۹ قانون بازار اوراق بهادار: «هر شخص که بدون رعایت مقررات این قانون تحت هر عنوان به فعالیتهایی از قبیل کارگزاری، کارگزار / معامله‌گری، یا بازار گردانی که مستلزم اخذ مجوز است مبادرت نماید یا فرد را تحت هر یک از عناوین مزبور معرفی کند به حبس تعزیری از یک ماه تا شش ماه یا به جزای نقدی معادل یک تا سه برابر سود به دست آمده یا زیان متحمل شده یا هر دو مجازات محکوم خواهند شد» با توجه به اطلاق بند ۱ ماده ۴۹ و همچنین ماده ۳۳ از همین قانون که شروع به فعالیت کارگزاری، کارگزاری/معامله‌گری و بازار گردانی به هر شکل و تحت هر عنوان منوط به عضویت در کانون مربوط و رعایت مقررات این قانون و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی آن است و با توجه به اهداف این قانون که حمایت از سرمایه‌گذاران می‌باشد

برای انجام معاملات در بازار فارکس نیاز به عضویت کارگزاران در کانون مربوط و اخذ مجوز می‌باشد.

این ممنوعیت درحالی ابلاغ گردید که بازار فارکس در ایران دارای سابقه فعالیت بیش از ده ساله بوده است و در دنیا نخستین زمینه‌های حضور در این بازار برای معاملات ارزهای مختلف به سال ۱۹۴۴ توسط کشورهای آمریکا، فرانسه و انگلستان تحت عنوان پیمان «برتون وودز» بر می‌گردد و اینکه برخی مدعی عدم پیشینه و اهتمام کشورهای دارای اقتصاد بزرگ در این بازار می‌باشند جای تأمل دارد و با جستجوی کوتاه در مبادلات انجام شده در بازارهای لندن، نیویورک و توکیو می‌توان به دقت آن را بررسی نمود.

در بیان دلیل دیگر که به علت وجود پیچیدگی‌های خاص این بازار و اثر پذیری متغیرهای متعدد موجب شد تا ۹۰ درصد سرمایه‌گذاران این بازار بین‌المللی با ضرر و زیان مواجه شوند، می‌توان عمده دلیل آن را ندانستن آداب تجارت در این بازار حرفه‌ای‌هاست که بنابر تاکید اسلام در خصوص آموزش فقه‌التجاره، مستندی بر این امر است که بدون علم تجارت گام برداشتن در ساده‌ترین معاملات موجب افتادن در ورطه ربا خواهد بود و از سویی نبود مقررات و خلاءهای قانونی نیز محملی بر حضور و سوءاستفاده کلاهبرداران شده است که چاره آن در منع نبوده بلکه در وضع قوانین و مقررات می‌باشد.

در اینکه این موضوع را مغایر با فتواهای مراجع عظام تقلید دانسته‌اند باید گفت متأسفانه ماهیت و چیستی بازار و موضوعات مهم آن در نوع قراردادها و نقش‌های معامله‌گران به درستی برای فقها تبیین نگردید و صرف پرسش‌های جهت‌دار و کلی مبنی بر اصل حضور در معاملات ناشناخته و مبهم که شائبه کلاهبرداری در آن می‌رود، پاسخی جز حرمت و غیر شرعی بودن واصل نمی‌گردد. در حالی که به نظر می‌رسد اصل معامله بنابر ارتکازات عقلایی و رویکرد اسلام در احکام معاملات در قالب امضایی و بنابر اصل صحت معاملات که اکثر فقهای معاصر بدان معتقدند در بدو امر نمی‌تواند آن را غیر شرعی اعلام نمود و از سویی با تبیین موضوعات و گره‌های ابهامی در برخی فعالیت‌ها اعم از اصل معاملات در فضای مجازی، احکام معاملات توسط ربات‌های معامله‌گر و نرم‌افزارهای هوشمند، احکام پول‌های الکترونیکی و مجازی، نوع اعتبار اعطایی بروکرها به تریدرها و در نهایت نوع عقد قرارداد در قالب عقود معین یا غیر معین، همه می‌توانند موضوعاتی باشد که نیازمند بررسی

מושکافانه در آن می‌باشد تا بر اساس ادله فقهی و حقوقی، مناط احکام هر یک حسب مورد استخراج گردد. بنابراین نمی‌توان بر اساس فتاوی‌ای اخذ شده که هم در صغرویت و هم در کبرویت پرسش دچار اشکال است به طور مطلق این بازار را غیر شرعی دانست.

با این اوصاف در یک بررسی اجمالی می‌توان گفت اکثر موضوعات موجود در بازار فارکس قابل انطباق با احکام شریعت می‌باشد به عنوان نمونه مبادله ارزها در قیمت متفاوت به جهت دارا بودن کاربرد عقلایی منع شرعی بر آن نیست، استفاده از ابزار الکترونیکی در انعقاد معاملات مورد تأیید فقه و حقوق می‌باشد، تفاوت قیمت خرید و فروش ارز که در اغلب کارگزاری‌ها حدود ۲ تا ۳ پیپ نوسان قیمت ارز اعلام می‌نمایند به عنوان حق‌الزحمه خدمات بوده که امری منطقی و واقعی است و ایراد شرعی ندارد.

همانطور که پیشتر به بیان گردید این بازار بسیار پیچیده و پر ریسک می‌باشد اما این امر دال بر آن نیست که این بازار را محملی برای بازی برد و باخت و قمار تقلی گردد زیرا وجود ریسک حسب مورد در همه انواع معاملات روزمره وجود دارد و بسته به نوع افراد و معامله متفاوت می‌باشد و از سویی در بسیاری از معاملات مجاز نیز یک طرف ممکن است سود بیشتری عائد وی گردد و یا هر دو سود نمایند بنابراین باید ریسک‌های کسب و کار را به عنوان حقیقتی اجتناب ناپذیر پذیرفت و تجربه نشان داده است که نمی‌توان همیشه طبق برنامه‌ریزی پیش رفت. از این رو وجود ریسک و نوسانات قیمت ارز در بازار فارکس از اصول خاصی تبعیت نموده و برای حرفه‌ای‌ها قابل پیش بینی است.

با عنایت به مطالب فوق و با توجه به اقدامات انجام شده در این خصوص توسط سازمان بورس به نظر می‌رسد شتابزده عمل نموده است زیرا با اتخاذ این موضع انفعالی از یک سو و نبود کارگزار قانونی در ایران به عنوان ناظر بر معاملات فارکس از سوی دیگر موجب گردید معامله‌گران، حساب‌های فارکس خود را در شبکه‌ها کارگزاری و بانکی خارج از کشور افتتاح کنند و علاوه بر مشکلات عدیده‌ای که به علت عدم دسترسی بودن آن شبکه‌ها برایشان به وجود می‌آید، با چرخش پولی ناقص موجب خسران در نظام بانکی ایران می‌گردد زیرا افزایش سرمایه آنها، این سرمایه‌ها به حساب بانکی آنها در خارج کشور واریز می‌شود و بالعکس، اگر سرمایه با کاهش روبرو می‌شود، عمدتاً کسری آن از حساب بانکی داخلی جبران می‌گردد. بنابراین، علاوه بر کارمزد قابل

توجهی که بانک‌ها و کارگزاران خارجی از معامله‌گران ایرانی دریافت می‌کنند، چرخه فوق نیز تقریباً یک مسیر یکطرفه از بانک‌های داخلی به کارگزاران خارج از کشور می‌باشد. از این رو سازمان بورس می‌توانست با تمهید قواعد و مقرراتی در راستای سازماندهی این امر گام برداشته و با تأسیس یک شرکت کارگزاری مستقیم تحت نظر بانک مرکزی ایران، فعالیت سرمایه‌گذاران را به طور مستقیم و از طریق کارگزار داخلی و بدون واسطه، در بازار فارکس رصد نماید. در اینجا لازم است دوباره بیان گردد که مخاطرات بازار فارکس، در همه بازارها وجود دارد و چنانچه فردی بدون علم وارد فعالیتی گردد جز خسران عائی برای وی نخواهد داشت و بنابر قاعده اقدام فقط خود را باید سرزنش نماید؛ از این رو برای حرفه‌ای بودن در این بازار، باید با داشتن اطلاعات، مهارت کافی و دانش لازم قدم برداشت و در این راستا می‌توان با آموزش افراد مستعد توسط اساتید متبحر گام اول را برداشت.

نتیجه

اهمیت مبادله ارز برای تجارت خارجی و کسب و کار بر کسی پوشیده نیست. شرکت‌ها و یا دولت‌ها برای خرید و یا فروش کالا و خدمات خود در کشورهای خارجی نیاز به تبدیل و مبادله ارز خود با ارز کشور مربوطه دارند. از این رو بازار فارکس به عنوان بازار جهانی مبادله ارز که به صورت فرابورس الکترونیکی^۱ OTC فعالیت می‌نماید معاملات بین طرفین را در بستر فضای مجازی از طریق تلفن یا شبکه یا شبکه اینترنتی هدایت و کنترل نموده و تمام معاملات را توسط فعالان بازار و معامله‌گران در سراسر جهان به صورت بین بانکی انجام می‌دهد. اشخاصی که در این بازار معامله می‌کنند، دارای انگیزه‌های کاملاً متفاوت از یکدیگر بوده و هرکدام در این بازار نقش خود را بازی می‌کنند که این خود باعث ثبات بازار می‌شود. این افراد که به عنوان بازیگران بازار فارکس شناخته می‌شوند، عبارتند از: بانک‌های مرکزی، بانک‌های تجاری، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، شرکت‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی، صرافی‌ها، شرکت‌های کارگزاری و افراد معمولی. البته مشارکت نهادهای دیگر به سرعت روبه افزایش است و اکنون مدیران و کارگزاران بین‌المللی پول، شرکت‌های چند ملیتی، کارگزاران

مجاز و سرمایه‌گذاران خصوصی را نیز شامل می‌شود. به‌طوری که امروزه این بازار یکی از فعالترین بازارهای اقتصادی و مالی جهان به شمار می‌آید.

تبیین صحیح از ماهیت و چیستی بازار و موضوعات مهم آن در نوع قراردادهای و نقش‌های معامله‌گران می‌تواند منشاء صدور فتاوی منطبق با واقع بوده و به نظر می‌رسد می‌توان با استناد به قواعد و ملاکات احکام شرعی بر صحت، اصل معاملات فارکس را بنابر ارتکازات عقلایی و رویکرد اسلام در احکام معاملات در قالب امضایی و بنابر اصل اولیه صحت معاملات که اکثر فقهای معاصر بدان معتقدند، صحیح دانست. از سوی با تاکید بر تبیین موضوعات و گره‌های ابهامی در برخی فعالیت‌ها اعم از اصل معاملات در فضای مجازی، احکام معاملات توسط ربات‌های معامله‌گر و نرم افزارهای هوشمند، احکام پول‌های الکترونیکی و مجازی، نوع اعتبار اعطایی بروکرها به تریدرها و در نهایت نوع عقد قرارداد در قالب عقود معین یا غیر معین، می‌توان با بررسی موشکافانه در ادله فقهی و حقوقی، مناط احکام هر یک حسب مورد استخراج نمود.

در تبیین اقدامات انجام شده توسط سازمان بورس به نظر می‌رسد مناسب بود با موضوع به عنوان پدیده‌ای نو مواجه می‌گردید و با بررسی دقیق ابعاد آن در قالب مسائل مستحدثه فقهی و حقوقی کسب تکلیف می‌نمود زیرا جرم‌انگاری‌های ابلاغی پس از وقوع و توسعه امری، عائدی جز خروج سرمایه و افزایش عداد مالباختگان نخواهد داشت؛ از این رو لازم بود پیشتر از مخاطبان بازار فارکس، به دنبال راه حل می‌گردید تا شاهد عدم نظارت و کنترل متأثر از خلاءهای قانونی نگردد.

بنابراین تمهید قواعد و مقررات متقن، تأسیس شرکت کارگزاری مستقیم تحت نظر بانک مرکزی ایران، معرفی بروکرهای معتبر و رگوله، آموزش افراد مستعد در این بازار حرفه‌ای می‌تواند از جمله رئوس مهم در سازمان بورس بوده تا بتوان از پی آن فعالیت سرمایه‌گذاران را به طور مستقیم و از طریق کارگزار داخلی و بدون واسطه، در بازار فارکس رصد نمود.

فهرست منابع

اپلبارد، دنیس، فیلد، آلفرد (۱۳۹۵)، مالیه بین‌الملل، ترجمه‌مانی، محمدعلی، مستغانی، زهرا، نشر نی، چاپ پنجم، تهران.

دامن کشیده، مرجان؛ محمدزاده اصل، نازی (۱۳۹۰)، معرفی بازار بین‌المللی ارز FOREX و شناسایی عوامل مؤثر بر پیش‌بینی نرخ ارز واقعی در ایران، مجله: علوم اقتصادی، شماره ۱۴.

عربی، شهلا (۱۳۸۹)، قراردادهای الکترونیکی (انعقاد و تحلیل)، انتشارات فکرسازان، تهران، چاپ اول.
محمدی، فرزانه (۱۳۸۸)، فارکس چیست؟ مجله: تازه‌های اقتصاد، شماره ۱۲۴.
روزنامه دنیای اقتصاد شماره ۲۳۳۹.

کتاب‌های تجارت فارکس شامل: آموزش فارکس برای مبتدی‌ها/ آموزش CFD/ کتاب تحلیل تکنیکال، تحلیل تکنیکال فارکس/ مقالات درباره ابزارهای شخصی/ اشتباهات متداول در معامله PDF تئوری داو جونز/ کتاب‌هایی در ارتباط با اندیکاتورهای تکنیکی/ کتاب‌هایی در ارتباط با الگوی‌های نمودار
(www.fxifcm.asia/fa/partnership-materials/books).

بازار تبادل ارز خارجی <https://fa.wikipedia.org/wiki>

آموزش معاملات آنلاین با آپاری <https://alpariforex.org/fa/beginner>

بورس کار کنیم یا فارکس؟ www.bourseinness.com

دلایل نامشروع بودن فارکس در ایران www.cyberpolice.ir/news

معاملات فارکس چیست؟ <https://bashgah.com/blog>

فارکس برای مبتدیان www.forextimeir.com

کارگزاری آنلاین معاملات فارکس www.fxopen.com

چگونه یک تجارت فارکس کار می‌کند www.usgfox.com

فارکس و ثروت <https://forum.talarebourse.com/threads>

مقدمه‌ای کوتاه بر مبانی فارکس / آندرس تالاسینوس www.forextimeir.com

انتخاب بهترین کارگزار فارکس / آندرس تالاسینوس. www.forextimeir.com

داد و ستد فارکس چیست/ آندرس تالاسینوس. www.forextimeir.com.

درباره بازار تبدیل ارز فارکس www.fxifcm.asia/fa/about-forex.

فارکس چیست؟ www.forexbrokersiran.com.

چه کسانی در بازار Forex شرکت می‌کنند؟ www.forexbrokersiran.com.

مزایای بازار فارکس چیست؟ www.forexbrokersiran.com.

درباره ارزها در Forex بیشتر بدانیم www.forexbrokersiran.com.

مقایسه تفاوت‌های بازار Forex و سهام www.forexbrokersiran.com.

افتتاح حساب دمو (آزمایشی) فارکس www.forexbrokersiran.com.

دانستنی‌هایی درباره بازار فارکس <http://fekretalae.com>.

شرط‌بندی اسپریدی در برابر دادوستد فارکس/ نویسنده: Vinson Financials

www.vinsonfinancials.com.

www.cyberpolice.ir/news.

<http://alforex.ir>.

www.articlesphere.com.